

Mirosława KANAR¹

Katedra Pedagogiki Specjalnej

Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii

Uniwersytet Zielonogórski²

mir.kanar@gmail.com

POCZUCIE BEZPIECZYSTWA WŚRÓD SPOŁECZEŃSTWA W POLSCE. ZMIANY NA PRZESTRZENI LAT 2002-2014

ABSTRAKT: W artykule podjęto problematykę poczucia bezpieczeństwa w Polsce na przestrzeni lat 2002 - 2014. Składa się on z części metodologicznej, w której przedstawiony jest sposób przeprowadzania badań Europejskiego Sondażu Społecznego (ESS) w Polsce oraz metodologia zastosowana podczas konstruowania opracowania. W dalszej części ukazana jest analiza wyników badań poczucia bezpieczeństwa w oparciu o kryterium: płci, regionu zamieszkania, doświadczenia napadu, zaufania wobec Policji oraz innych ludzi. Blisko połowa osób, które doświadczyły napadu, bądź osoby im bliskie, w przeciągu ostatnich 5 lat czuje zagrożenie w okolicy miejsca swojego zamieszkania. Badania wykazały, że zaufanie do Policji wpływa na poczucie bezpieczeństwa Polaków – respondenci w mniejszym stopniu czują zagrożenie, jeżeli ich poziom zaufania do Policji jest wyższy. Z przeprowadzonych przez ESS badań wynika, że poczucie bezpieczeństwa zwiększyło się na przestrzeni 12 lat, a region zamieszkania warunkuje poczucie bezpieczeństwa. Podsumowaniem artykułu jest ukazanie zgodności założonych hipotez autora opracowania z przedstawionymi wynikami badań.

SŁOWA KLUCZOWE: bezpieczeństwo, dynamika poczucia bezpieczeństwa, Europejski Sondaż Społeczny, Polska

---

THE SENSE OF SECURITY IN THE POLISH SOCIETY. CHANGES OVER THE PERIOD 2002 - 2014

ABSTRACT: The problem undertaken in this article is the sense of security in Poland over the period 2002 - 2014. The article comprises a methodological part, in which the author presents the way of carrying out the European Social Survey (ESS) in Poland as well as it describes the methodology applied for this study. The subsequent part illustrates the analysis of the results of the research on the sense of security, on the basis of the following criteria: sex, the area of

---

¹ Mirosława Kanar – mgr doktorantka Pedagogiki na Uniwersytecie Zielonogórskim. Nauczyciel-terapeuta w Szkole dla Dzieci ze Spektrum Autyzmu „Dalej Razem”. Zainteresowania naukowe: funkcjonowanie osób z ASD, psychosocjologia problemów społecznych, metody ilościowe w badaniach społecznych, opracowania statystyczne.

² The University of Zielona Góra.

residence, the experience of being attacked, trust towards the Police and other people. Nearly half of the people who experienced an attack in the last five years or people being close to them, feel threatened in their area of living. Studies show that trust towards the Police influences the sense of security of the Poles – the respondents feel less endangered, if their trust in the Police is higher. The results of the research conducted by ESS show, that the sense of security has increased throughout the last twelve years, and the region of living affects the sense of security. The conclusion of the article reveals that results of the research confirm the hypothesis which the author assumed.

KEYWORDS: security, the dynamics of a sense of security, European Social Survey, Poland

WPROWADZENIE

Bezpieczeństwo to podstawowa potrzeba człowieka³. W języku łacińskim *bezpicherheit* tłumaczy się na słowo „*securitas*”. Etymologia łacińskiej nazwy opiera się na dwóch elementach: *sine* – bez oraz *cura* – obaw, zmartwień. W Polsce w XV wieku zaczęto używać przymiotnika *bezpieczny*, który oznaczał „bez starania, bez troski, bez opieki”. Słowo to ewoluowało do obecnej formy na drodze m.in. zapożyczeń z języka czeskiego. Pojęcie *bezpicherheit* można podzielić w oparciu o aspekt pozytywny, który określa przedmiot zainteresowania i przedstawia kierunek rozwoju oraz w kontekście negatywnym określającym bezpieczeństwo jako przeciwieństwo zagrożenia. Poczucie bezpieczeństwa można postrzegać w kategoriach aksjologicznych. Dostrzega się związek pomiędzy bezpieczeństwem, a pierwotnym instynktem przetrwania każdego gatunku, co nadaje mu cechy biologiczne⁴.

Opracowanie na temat *Poczucia bezpieczeństwa wśród społeczeństwa w Polsce – zmiany na przestrzeni lat 2002-2014* zostało przygotowane na podstawie badań przeprowadzonych w ramach międzynarodowego projektu Europejskiego Sondażu Społecznego (ESS). Europejski Sondaż Społeczny po raz pierwszy został przeprowadzony w 2002 r. i jest realizowany co 2 lata. Pierwsza edycja objęła 22 kraje, natomiast w 2014 r. udział wzięło 30 państw. Projekt ten przede wszystkim zajmuje się zebraniem informacji o kluczowych dla Europy zagadnieniach społecznych i politycznych, postawach oraz wypracowaniem standardów przygotowania i realizacji badań międzykrajowych umożliwiających ścisłą porównywalność wyników. W tym celu powołano Międzynarodowy Komitet Metodologiczny, w skład którego wchodzi przedstawiciele wiodących europejskich ośrodków naukowych.

Niniejsze opracowanie składa się z dwóch części: metodologicznej oraz analizy wyników. Podsumowaniem jest interpretacja wpływu: płci, regionu zamieszkania, doświadczenia napadu przez badanych lub osób im bliskich, zaufania wobec Policji oraz innych ludzi na poczucie bezpieczeństwa respondentów. Celem głównym niniejszego opracowania jest ukazanie wyników badań dotyczących poczucia bezpieczeństwa w Polsce na przestrzeni lat 2002 - 2014 roku. Celem szczegółowym opracowania jest ukazanie poczucia

³ Vide A. Wadeley, A. Brich, T. Malim, *Wprowadzenie do psychologii*, Warszawa 2000.

⁴ Vide A. Czupryński, *Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym* [w] A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, *Bezpieczeństwo Teoria – Badania – Praktyka*, Józefów-2015.

bezpieczeństwa w korelacji z pięcioma zmiennymi: płcią, regionem zamieszkania, doświadczeniem napadu w odstępie 5 lat od przeprowadzonego badania, zaufaniem wobec innych osób oraz zaufaniem wobec Policji. W kontekście tych kategorii wyłonione zostały problemy badawcze oraz sformułowane hipotezy, które zawarte są w części metodologicznej.

Wnioski z badań nad bezpieczeństwem pozwolą przede wszystkim wdrażać pozytywne zmiany w całym kraju na podstawie możliwych korelacji pomiędzy przedmiotem badań, a kryterium wyłonionym w wyniku analizy badań dla ESS.

METODOLOGIA BADAŃ EUROPEJSKIEGO SONDAŻU SPOŁECZNEGO

Europejski Sondaż Społeczny (ESS) jest to projekt obejmujący kilkanaście krajów, mający na celu zaobserwowanie zmian zachodzących w społeczeństwach różnych państwach poprzez rzetelne zebranie danych z dziedzin takich jak: media i zaufanie społeczne, polityka, dobrostan respondentów, dyskryminacja i wykluczenie społeczne, religia, tożsamość narodowa i etniczna, ocena stanu zdrowia, poczucie bezpieczeństwa osobistego, charakterystyka społeczno-demograficzna oraz skala ludzkich wartości. Dodatkowo w każdej edycji dodawane są tematy stanowiące tzw. obszary rotacyjne. Badanie odbywa się cyklicznie od 2002 r. co 2 lata. Obecnie w edycji 8 (2016) uczestniczyło 21 państw: Albania, Australia, Belgia, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Irlandia, Islandia, Izrael, Kosowo, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Niemcy, Norwegia, Polska, Portugalia, Rosja, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwajcaria, Szwecja, Turcja, Ukraina, Węgry, Wielka Brytania oraz Włochy.

Liczebność respondentów osiąga tzw. efektywną wielkość próby, czyli minimum 1700 osób. Założono, iż stosunek liczby wywiadów ukończonych do liczby wylosowanych osób będzie oscylował w okolicy 70%. Dobór próby odbywa się poprzez losowe wyznaczanie odpowiadających za pośrednictwem numeru PESEL. W każdym rejonie losowanie odbywało się osobno, co pozwalało na warstwowy charakter próby. Ankieterzy odbywają całodniowe szkolenie, na którym przekazywane są sztywne zasady przeprowadzania wywiadów z respondentami⁵.

Polska została objęta badaniem Europejskiego Sondażu Społecznego od 2002 roku, czyli od pierwszej rundy badań. Realizatorem badań ESS w Polsce jest Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk. W pierwszym badaniu udział wzięło 2210 osób, mniej niż połowę stanowiły kobiety (48,9%), natomiast ponad połowa respondentów to mężczyźni (51,1%).

⁵ <http://www.europeansocialsurvey.org/methodology/> (09.11.2016).

METODOLOGIA WYKORZYSTANA W OPRACOWANIU

Początkiem każdej pracy badawczej jest postawienie sobie celu, który chcemy osiągnąć podczas analizy teoretycznej i empirycznej. Cel możemy podzielić na dwie kategorie: opisowy oraz wyjaśniający. Cele opisowe są niczym innym jak dokładnym opisem stanu rzeczy, porównaniem uprzednio zdobytych danych z nowymi. Badacz może dzięki temu dokumentować procesy przemian zachodzące w badanej grupie, może tworzyć kategorie i podzbiory w oparciu o zastany kontekst. Cele wyjaśniające mają charakter najbardziej rozbudowany, gdyż odnoszą się do problemów, hipotez czy założeń badającego. Pozwalają poszerzyć perspektywę o nowe teorie lub ją zweryfikować⁶.

Problemy badawcze odnoszą się do pytań o stan rzeczy badanego zjawiska oraz wpływu podzespołów zależności między zmiennymi⁷. Problemy badawcze określają pewien stan naszej niewiedzy, a zatem zawężają pole naszych poszukiwań. Szczególną uwagę należy zwrócić na analizę zależności między zmiennymi, które nas interesują – poprzez to uściślimy zakres badań. O wartości postawionego problemu badawczego stanowi możliwość jego rozstrzygnięcia w procesie badawczym. Istotne jest także, aby badający miał pewien zakres wiedzy o obszarach, zjawiskach lub osobach, którymi się interesuje⁸. Hipoteza jest odpowiedzią na pytanie zawarte w problemie. Ta z kolei może nazywać się naukową, jeśli jest możliwe jej sprawdzenie⁹.

Niniejszy artykuł skupia się na pięciu kategoriach: płci, regionie zamieszkania, doświadczenia napadu w odstępie 5 lat od przeprowadzonego badania, zaufania wobec innych osób oraz zaufania wobec Policji. W kontekście tych kategorii wyłonione zostały problemy badawcze oraz sformułowane hipotezy, które przedstawia poniższa tabela¹⁰.

Lp.	Problemy badawcze	Hipotezy
Kryterium: Płeć		
1.	Czy płeć wpływa na poczucie bezpieczeństwa?	Tak, kobiety mają mniejsze poczucie bezpieczeństwa, niż mężczyźni.
Kryterium: Region zamieszkania		
1.	Czy region zamieszkania respondentów ma wpływ na poczucie bezpieczeństwa?	Tak, region zamieszkania różnicuje poczucie bezpieczeństwa.
Kryterium: Doświadczenie napaści w ciągu ostatnich 5 lat		
1.	Czy na poczucie bezpieczeństwa wpływa doświadczenie napaści w ciągu ostatnich 5 lat?	Tak, osoby, które doświadczyły napaści mają mniejsze poczucie bezpieczeństwa.

⁶ T. Pilch, T. Baumann, *Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2001, s. 21-23.

⁷ *Ibidem*, s. 43.

⁸ *Ibidem*, s. 43.

⁹ J. Brzeziński, *Metodologia badań psychologicznych*, Warszawa 2004, s. 226.

¹⁰ Opracowanie własne, Tabela 1. *Problemy i hipotezy badawcze*.

Kryterium: Zaufanie do Policji		
1.	Czy zaufanie do Policji ma wpływ na poczucie bezpieczeństwa?	Tak, zaufanie do policji wpływa na poczucie bezpieczeństwa.
Kryterium: Zaufanie do innych osób		
1.	Czy zaufanie do innych osób ma wpływ na poczucie bezpieczeństwa?	Tak, zaufanie do innych osób wpływa na poczucie bezpieczeństwa.

Tabela 1. Problemy i hipotezy badawcze.

Źródło: Opracowanie własne.

Analizując pojęcie zmiennych należy wiedzieć, że są to te prawidłowości, które są powtarzalne i obserwowalne każdorazowo w danym zjawisku lub sytuacji¹¹. Ustalenie zmiennych pozwala analizować czynniki wpływające na dane zjawisko. Zmienne mogą być zależne np. cele życiowe respondenta, jego opinie oraz niezależne np. płeć, wiek¹². Poniższa tabela przedstawia zmienne zależne, niezależne oraz wskaźniki i kategorie przyjęte w poniższym opracowaniu¹³.

Lp.	Zmienne niezależne	Wskaźniki	Kategorie
1.	Płeć	Metryczka	Kobieta
			Mężczyzna
2.	Region zamieszkania	Metryczka	Lubuskie
			Dolnośląskie
			Kujawsko-pomorskie
			Lubelskie
			Łódzkie
			Małopolskie
			Mazowieckie
			Opolskie
			Podkarpackie
			Podlaskie
			Pomorskie
			Śląskie
			Świętokrzyskie
Warmińsko-mazurskie			
Wielkopolskie			
3.	Doświadczenie napadu w ciągu ostatnich 5 lat	Pytanie w kwestionariuszu	Doświadczenie napadu w ciągu ostatnich 5 lat
			Brak doświadczenia napadu w ciągu ostatnich 5 lat

¹¹ T. Pilch, T. Baumann, *Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe*, Warszawa 2001, s. 50.

¹² *Ibidem*, s. 51-52.

¹³ Opracowanie własne, Tabela 2. *Zmienne i wskaźniki*.

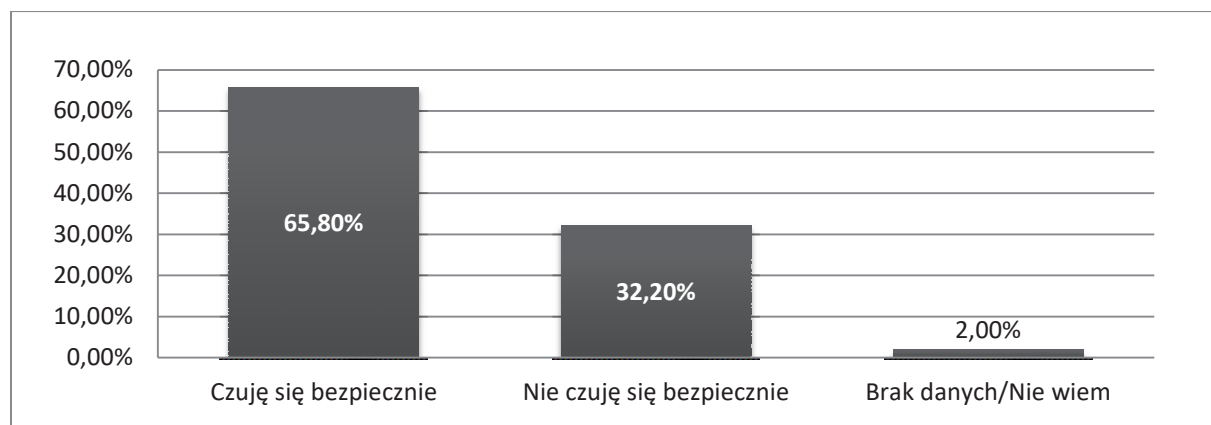
Lp.	Zmienna zależna	Wskaźniki	Kategorie
1.	Zaufanie do ludzi	Pytanie w kwestionariuszu	Można ufać ludziom
			Odpowiedź neutralna
			Nie można ufać ludziom
2.	Zaufanie do Policji	Pytanie w kwestionariuszu	Ufa Policji
			Odpowiedź neutralna
			Nie ufa Policji

Tabela 2. Zmienne i wskaźniki.

Źródło: Opracowanie własne.

POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO – 2002 ROK

Pierwsza edycja badań ESS w Polsce odbywała się od 30 września do 19 grudnia 2002 roku. Ośrodek Realizacji Badań Socjologicznych (ORBS) oraz Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk przeprowadził 2110 wywiadów poprzez kwestionariusz osobisty (PAPI). Dobór grupy odbył się poprzez losowanie PESEL. Z zebranych materiałów statystycznych wynika, że ponad połowa ankietowanych osób czuje się bezpiecznie w okolicy miejsca swojego zamieszkania¹⁴.

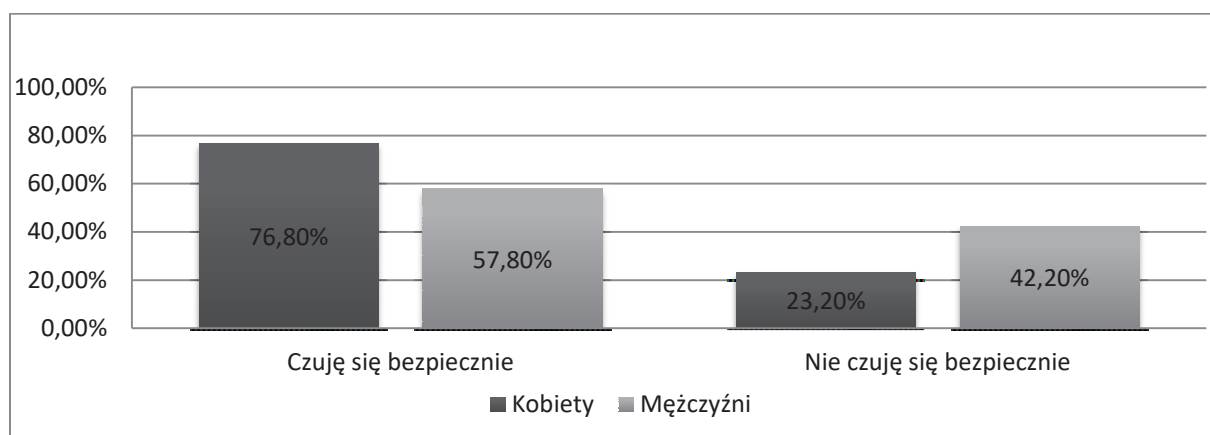
Wykres 1. Poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca zamieszkania (2002 r.)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

Liczba badanych kobiet wynosiła 1017, natomiast mężczyzn 1054. W 2002 roku ponad ¾ kobiet odpowiedziało, że czuje się bezpiecznie w okolicy miejsca zamieszkania. Blisko połowa mężczyzn (42%) nie czuje się bezpiecznie na terenie miejsca swojego zamieszkania¹⁵.

¹⁴ Opracowanie własne, Wykres 1. Poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca swojego zamieszkania w 2002 roku.

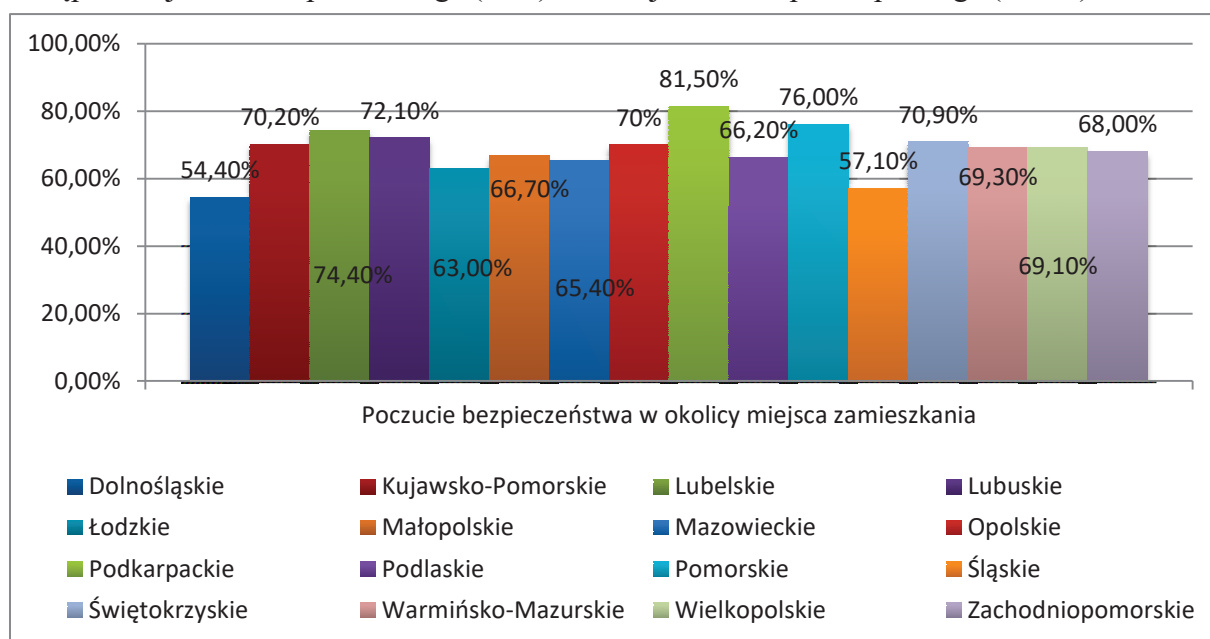
¹⁵ Opracowanie własne, Wykres 2. Poczucie bezpieczeństwa, a płeć respondentów w 2002 roku.

Wykres 2. Poczucie bezpieczeństwa, a płeć respondentów (2002).

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>.

W 2002 r. najbardziej bezpiecznie czuli się mieszkańcy województwa lubelskiego (81,5%), następnie województwa pomorskiego (76%) oraz województwa podkarpackiego (74,4%)¹⁶.

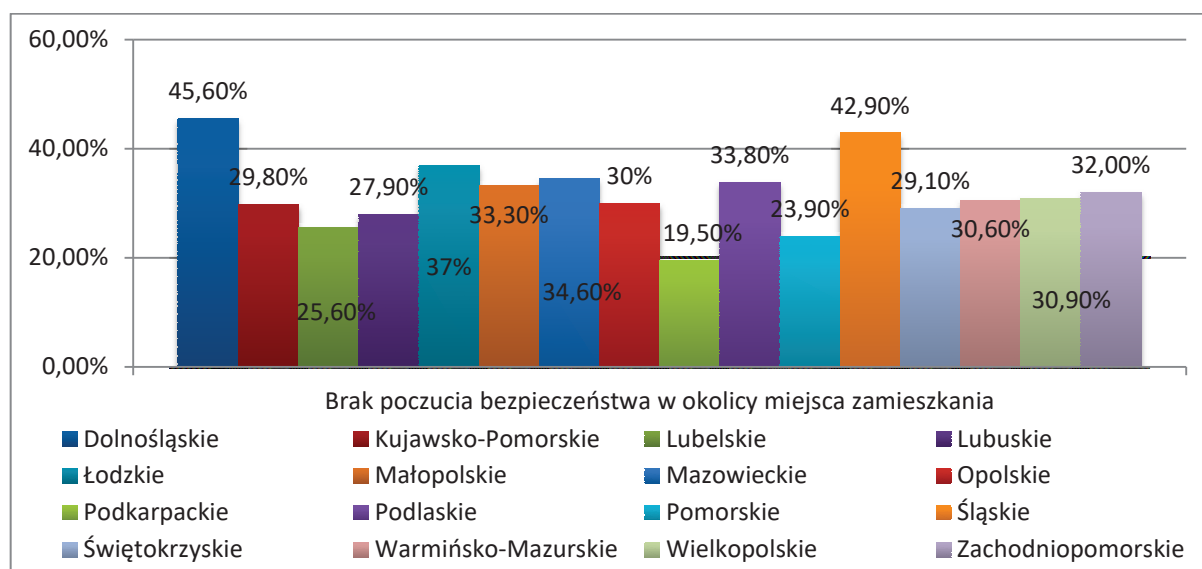
Wykres 3. Poczucie bezpieczeństwa, a miejsce zamieszkania (2002 r.)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

Niemalże połowa mieszkańców województwa dolnośląskiego w 2002 r. nie czuła się bezpiecznie w okolicy miejsca swojego zamieszkania (45,6%). Następnie najmniej bezpiecznie czuły się osoby z województwa śląskiego (42,9%). Trzecim regionem z najmniejszym wskaźnikiem bezpieczeństwa było województwo łódzkie¹⁷.

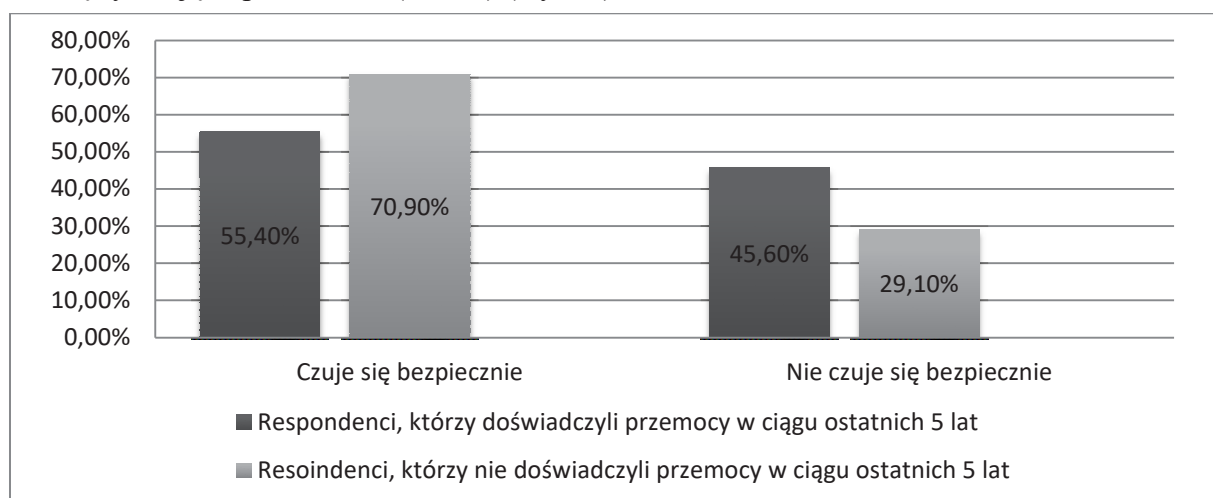
¹⁶ Opracowanie własne, Wykres 3. Poczucie bezpieczeństwa, a miejsce zamieszkania w 2002 roku.

¹⁷ Opracowanie własne, Wykres 4. Poczucie zagrożenia u respondentów w okolicach miejsca swojego zamieszkania w 2002 roku.

Wykres 4. Poczucie zagrożenia u respondentów w okolicach miejsca swojego zamieszkania (2002 r.)
 Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

Liczba respondentów, która doświadczyła przemocy (bądź doświadczył jej ktoś bliski) w ciągu ostatnich 5 lat od 2002 r. wynosiła 500. Ponad połowa osób, która doświadczyła napadu lub innej formy przemocy w ciągu ostatnich 5 lat czuła się bezpiecznie w okolicy miejsca swojego zamieszkania. Poczucie zagrożenia ma blisko połowa osób doświadczonych trudną sytuacją w przeszłości (45,6%) (wyk. 5).

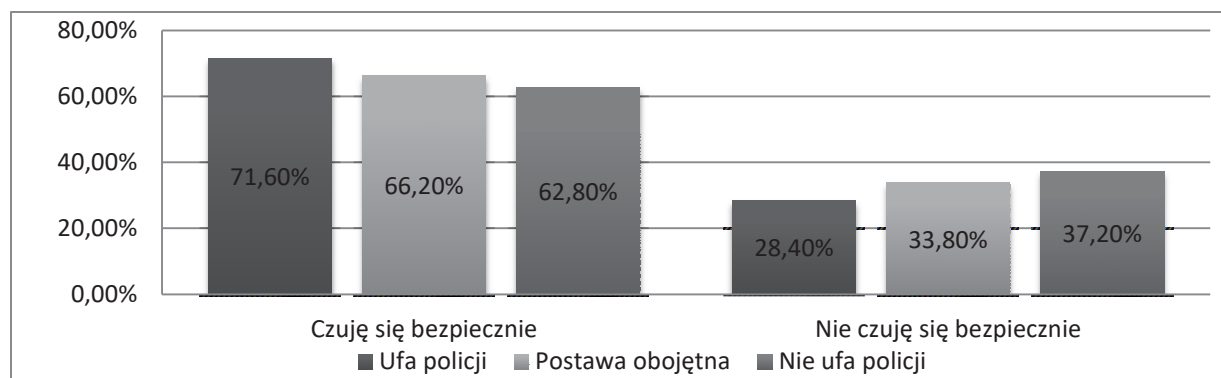
Wykres 5. Poczucie bezpieczeństwa, a doświadczenie napadu lub innej formy przemocy w ciągu ostatnich 5 lat (2002 r.) Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

W przedstawionej analizie badań dokonano rekodowania wyników dotyczących zaufania do Policji dzieląc odpowiedzi na trzy kategorie: zaufanie do Policji, postawa obojętna, brak zaufania do Policji. Niniejszy podział został określony poprzez proporcjonalne podzielenie szacunkowo przedstawionych wyników oraz odpowiednie zakwalifikowanie ich do danej kategorii¹⁸. Osoby, które w 2002 r. ufały Policji w większym stopniu czuły się bezpiecznie

¹⁸ Opracowanie własne, Wykres 6. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do policji w 2002 roku.

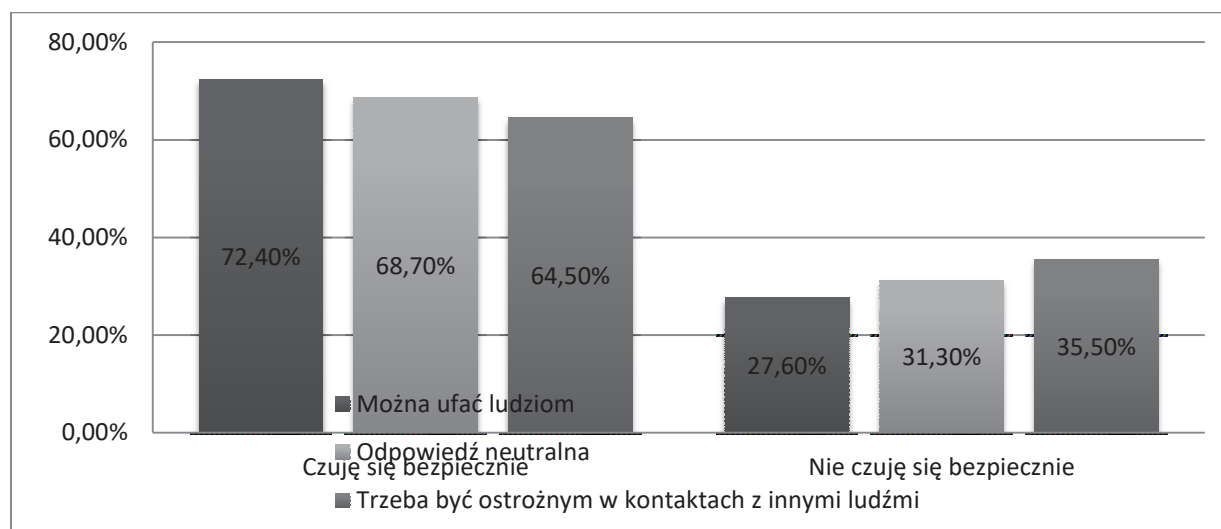
w okolicy miejsca swojego zamieszkania. Ponad 1/3 respondentów z mniejszym poczuciem zaufania do Policji czuła się zagrożona w okolicy miejsca swojego zamieszkania.

Wykres 6. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do Policji (2002 r.)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

W niniejszym opracowaniu dokonano również rekodowania wyników badań dotyczących zaufania innym osobom przez respondentów dzieląc odpowiedzi na trzy kategorie: zaufanie do innych osób, postawa neutralna, brak zaufania do innych osób. Podział ten został opracowany na podstawie proporcjonalnego podzielenia szacunkowo przedstawionych wyników oraz odpowiedniego zakwalifikowania ich do danej kategorii¹⁹. Osoby, które w większym stopniu ufają innym ludziom mają większe poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca swojego zamieszkania. Podobnie jak w przypadku zaufania do Policji, respondenci, którzy są bardziej ostrożni w kontaktach z innymi osobami wykazują większe poczucie zagrożenia w okolicy miejsca swojego zamieszkania.

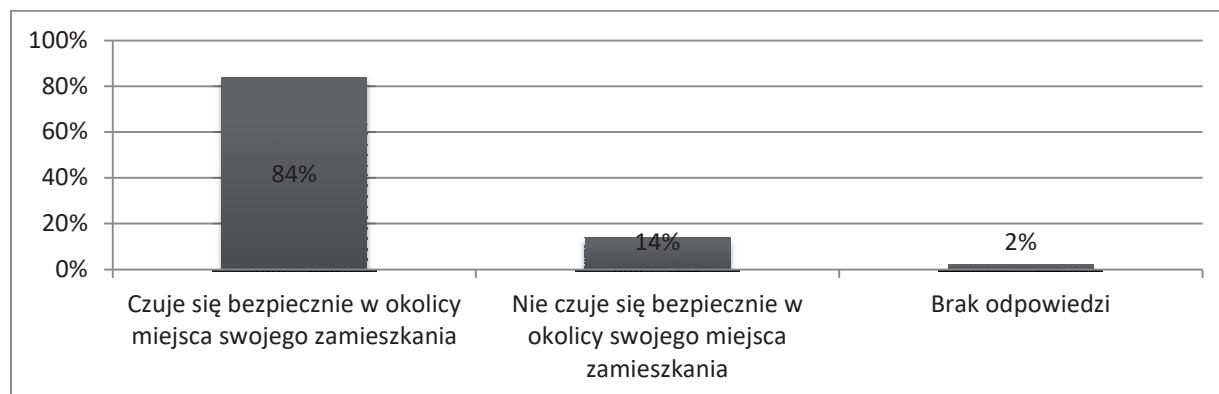
Wykres 7. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do innych ludzi (2002 r.)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

¹⁹ Opracowanie własne, Wykres 7. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do innych ludzi w 2002 roku.

POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO – 2014 ROK

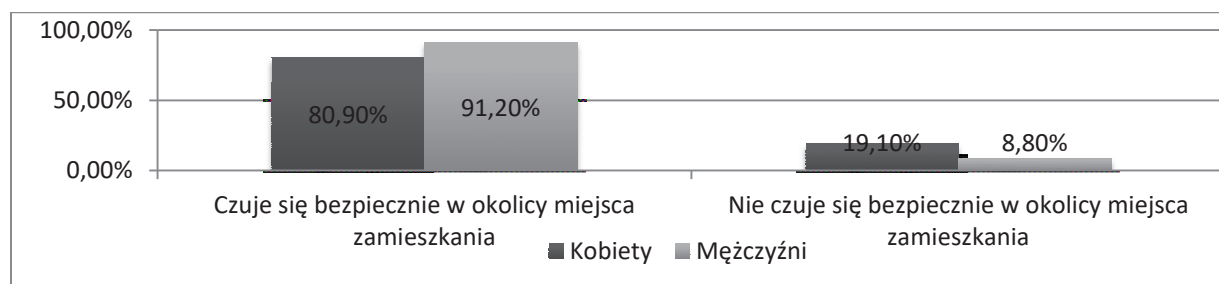
Edycja siódma badań ESS w Polsce odbyła się od 17 kwietnia do 14 września 2015 roku. Podobnie jak w przypadku poprzednich lat realizował je Ośrodek Realizacji Badań Socjologicznych (ORBS) oraz Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk. Ogólna liczba zrealizowanych wywiadów za pomocą wywiadu kwestionariuszowego (PAPI) to 1615. W 2014 roku 84% osób deklarowało poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca swojego zamieszkania²⁰.

Wykres 8. Poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca swojego zamieszkania (2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

Poczucie bezpieczeństwa zarówno u kobiet, jak i u mężczyzn w 2014 roku było wysokie. Płeć w 2014 roku nie różnicowała odpowiedzi²¹.

Wykres 9. Poczucie bezpieczeństwa, a płeć (2014 r.)

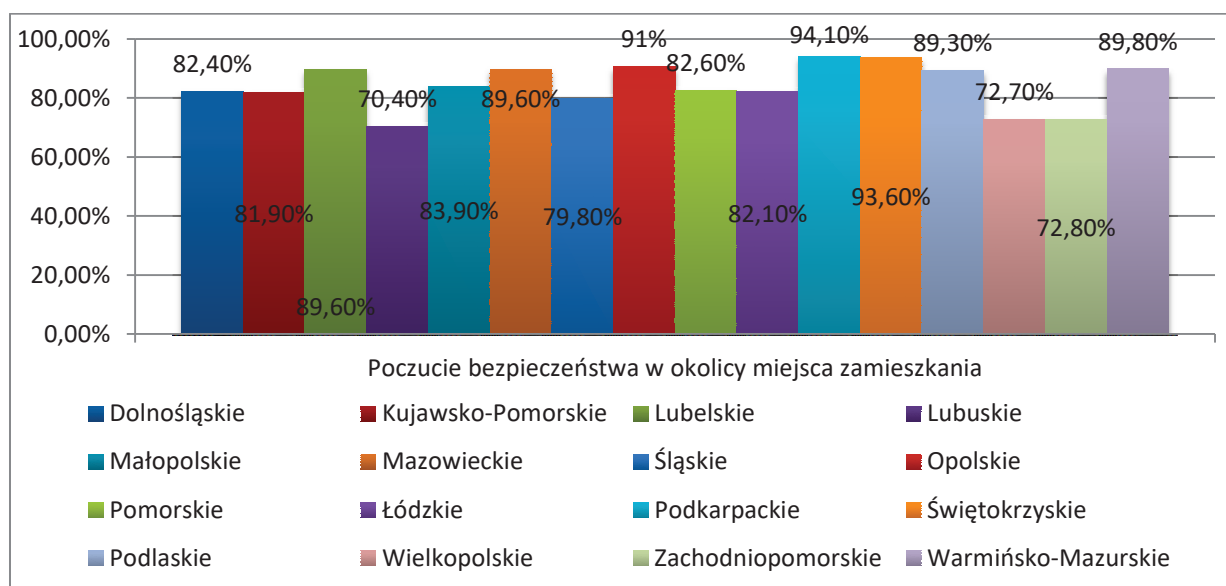
Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

W 2014 roku najbardziej bezpiecznie czuli się mieszkańcy województwa podkarpackiego (94,1%), następnie w województwa opolskiego (91%) oraz w województwa warmińsko-mazurskiego (89,8%)²².

²⁰ Opracowanie własne, Wykres 8. Poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca swojego zamieszkania w 2014 roku.

²¹ Opracowanie własne, Wykres 9. Poczucie bezpieczeństwa, a płeć w 2014 roku.

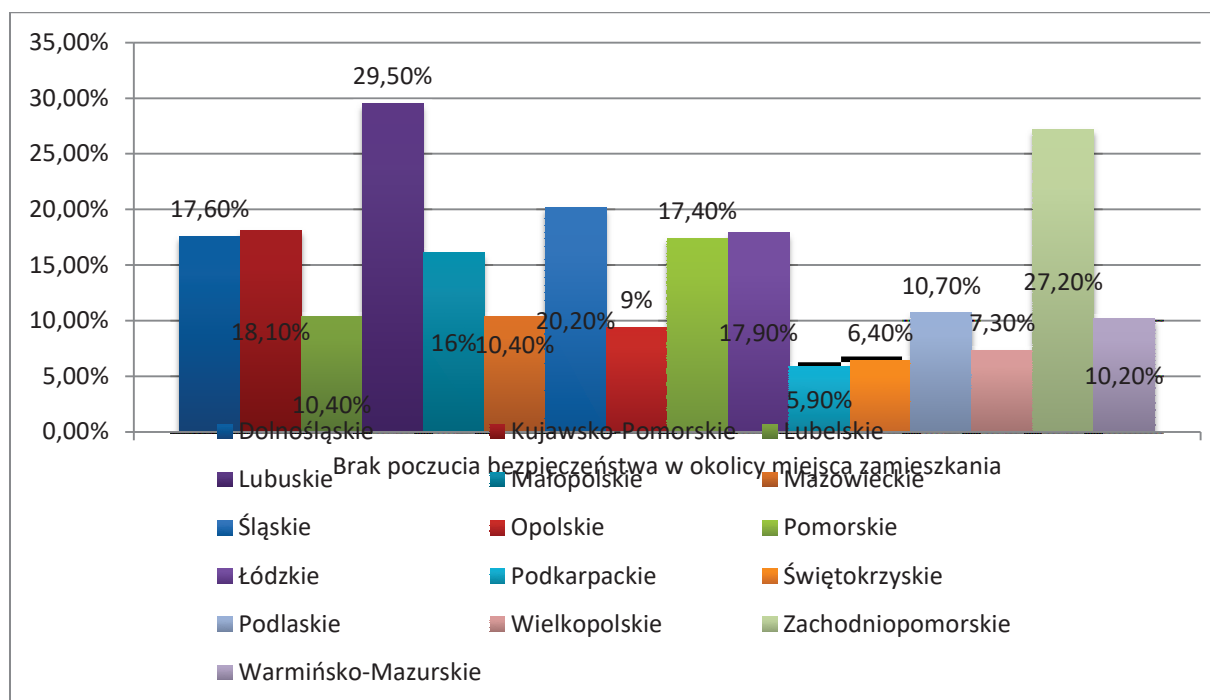
²² Opracowanie własne, Wykres 10. Poczucie bezpieczeństwa, a region zamieszkania w 2014 roku.

Wykres 10. Poczucie bezpieczeństwa, a region zamieszkania (2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

W 7 edycji badań ESS najmniejsze poczucie bezpieczeństwa mieli mieszkańcy województwa lubuskiego (29,5%), województwa zachodniopomorskiego (28,2%) oraz kujawsko-pomorskiego (18,1%)²³.

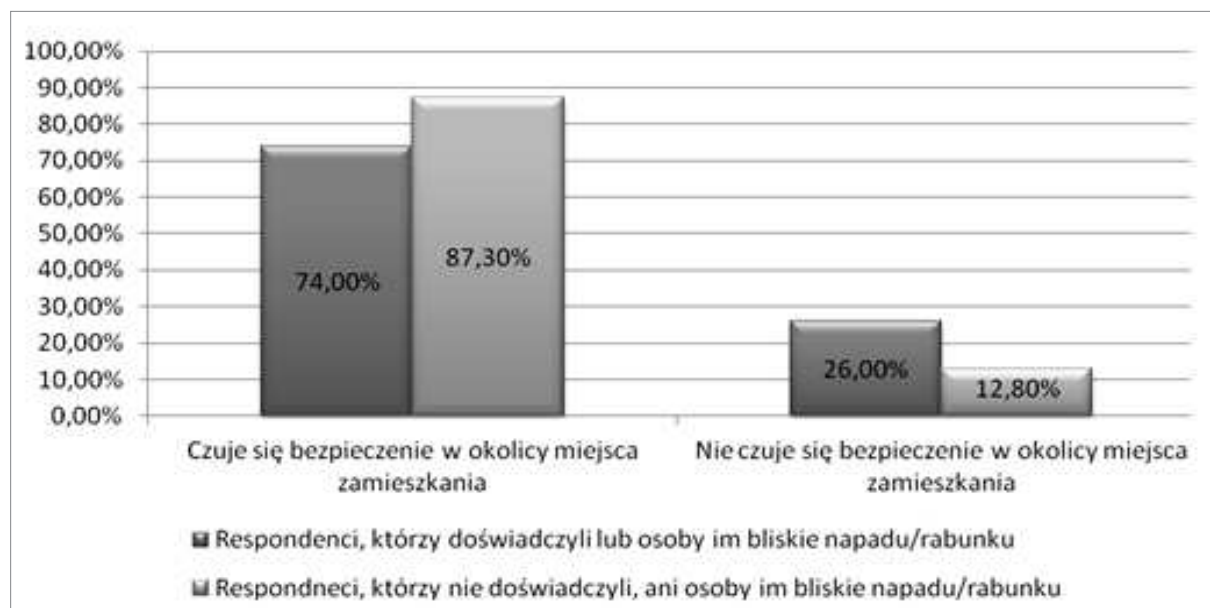

Wykres 11. Poczucie zagrożenia, a region zamieszkania (2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

Ponad ¼ osób, które doświadczyły lub osoby im bliskie doświadczyły napadu czują się bezpiecznie w okolicy miejsca swojego zamieszkania²⁴.

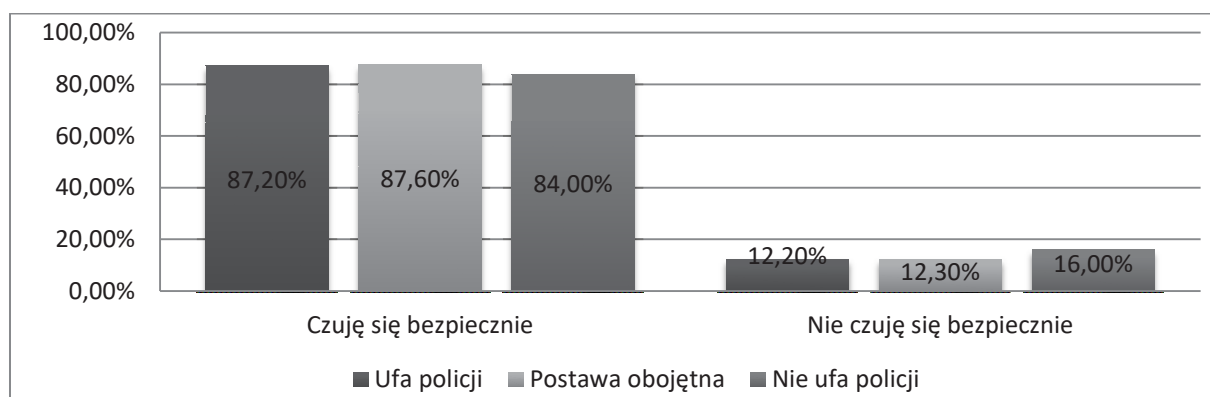
²³ Opracowanie własne, Wykres 11. Poczucie zagrożenia w okolicach miejsca swojego zamieszkania, a region zamieszkania w 2014 roku.

Wykres 12. Poczucie bezpieczeństwa, a doświadczenie napadu w ciągu ostatnich 5 lat (2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>.

W 2014 roku zaufanie do Policji w mniejszym stopniu wpływa na poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca zamieszkania. Większość badanych przejawia wysoki poziom zaufania do Policji²⁵.

Wykres 13. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do Policji (2014 r.)

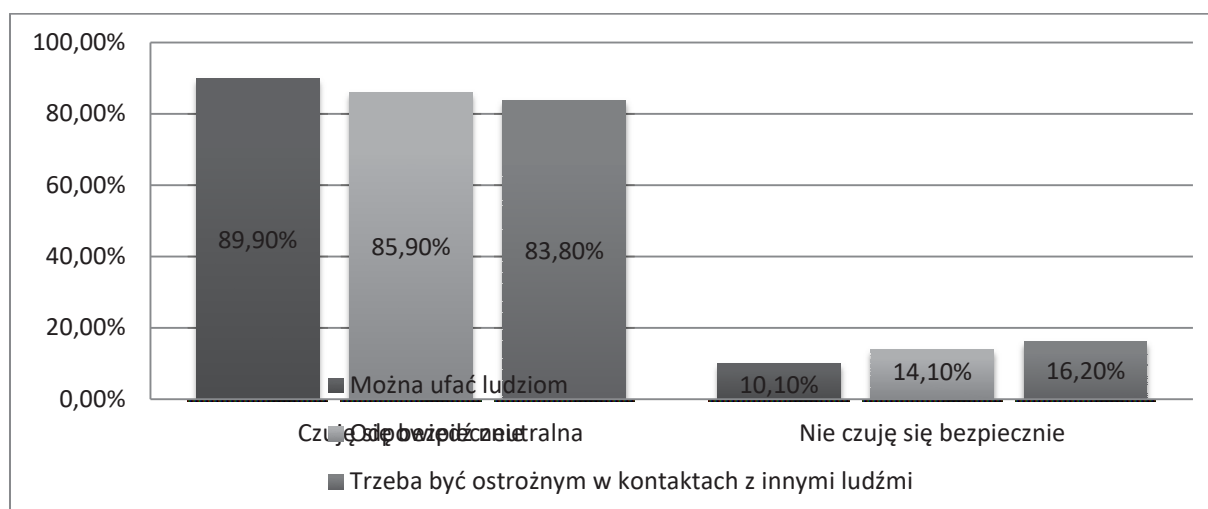
Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

Zaufanie do innych osób wpływa na poczucie bezpieczeństwa u respondentów, jednakże w mniejszym stopniu niż w 2002 roku. Badani im mniej ufali innym ludziom tym bardziej nie czuli się bezpiecznie w okolicy miejsca swojego zamieszkania²⁶.

²⁴ Opracowanie własne, Wykres 12. Poczucie bezpieczeństwa, a doświadczenie napadu w ciągu ostatnich 5 lat w 2014 roku.

²⁵ Opracowanie własne, Wykres 13. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do policji w 2014 roku.

²⁶ Opracowanie własne, Wykres 14. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do innych ludzi w 2014 roku.

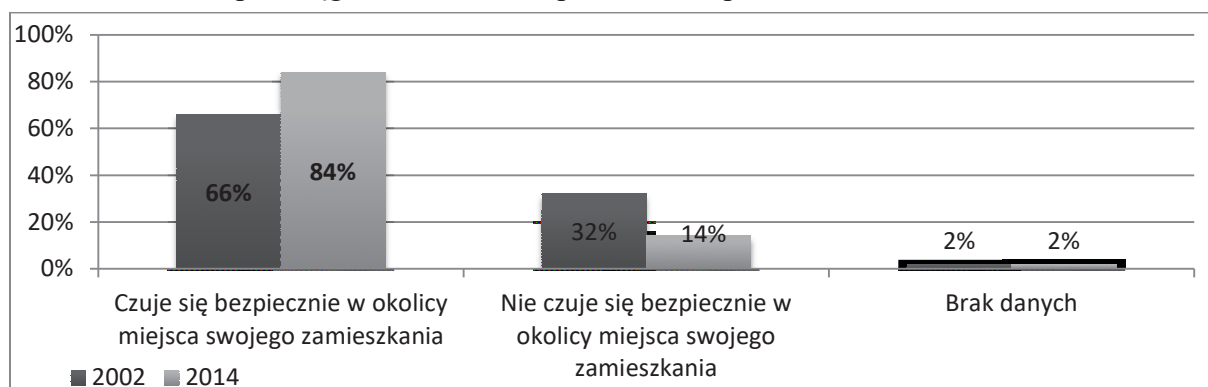

Wykres 14. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do innych ludzi (2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

PORÓWNANIE WYNIKÓW BADAŃ Z 2002 I 2014 ROKU

W 2014 roku ponad $\frac{3}{4}$ badanych czuło się bezpiecznie w okolicy miejsca swojego zamieszkania, w 2002 roku ten wskaźnik był mniejszy i wynosił ponad $\frac{1}{2}$ badanych²⁷. Oznacza to, że w przeciągu 12 lat wzrosło poczucie bezpieczeństwa wśród Polaków.

Wykres 15. Poczucie bezpieczeństwa w 2002 roku oraz 2014.

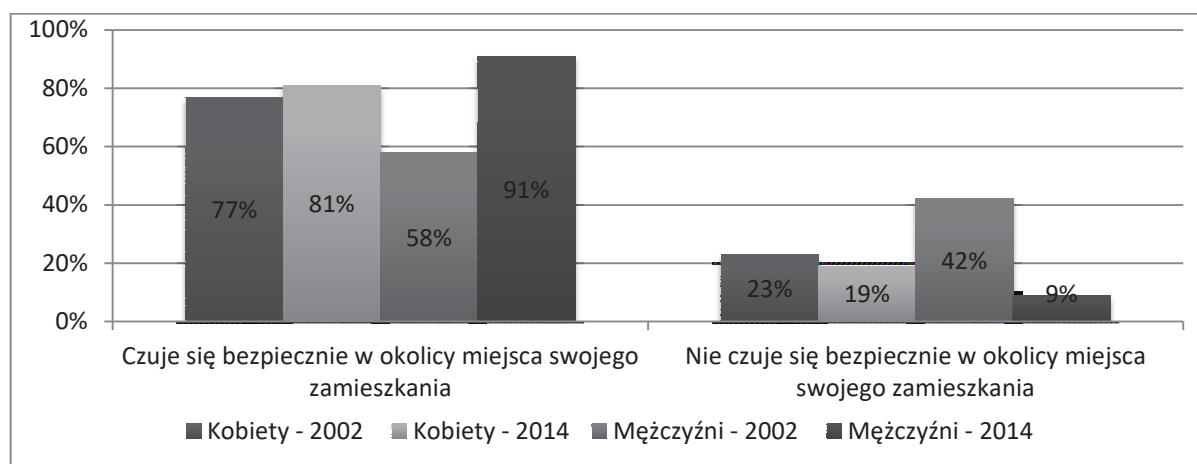
Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

W 2002 roku kobiety w większym stopniu deklarowały poczucie zagrożenia w okolicy miejsca swojego zamieszkania niż w 2014 r. Świadczy to o wzroście poczuciu bezpieczeństwa wśród kobiet. Niemal połowa mężczyzn w 2002 r. czuła zagrożenie w okolicy miejsca swojego zamieszkania, sytuacja ta uległa zmianie w roku 2014 gdzie niecała 1/10 badanych mężczyzn uznała, że nie czuje się bezpiecznie²⁸.

Przedstawiona hipoteza sprawdziła się jedynie w odniesieniu do 2002 r. – kobiety miały mniejsze poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca swojego zamieszkania niż mężczyźni.

²⁷ Opracowanie własne, Wykres 15. Poczucie bezpieczeństwa w 2002 i 2014 roku.

²⁸ Opracowanie własne, Wykres 16. Poczucie bezpieczeństwa, a płeć w 2002 i 2014 roku.

Wykres 16. Poczucie bezpieczeństwa, a płeć rok 2002 i 2014.

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: <http://www.europeansocialsurvey.org/data/country.html?c=poland>

Region zamieszkania wpływa na poczucie bezpieczeństwa badanych zarówno w 2002 r., jak i w 2014 r. Województwa z największym poczuciem bezpieczeństwa w 2002 r. to: lubelskie, pomorskie i podkarpackie. Natomiast w 2014 r. były to województwa: opolskie, podkarpackie oraz warmińsko-mazurskie. Województwem, które niezmiennie cieszy się wysokim wskaźnikiem poczucia bezpieczeństwa jest województwo podkarpackie (wzrost poczucia bezpieczeństwa o 1/5)²⁹. Najmniejszy wskaźnik poczucia bezpieczeństwa w 2002 r. wykazywali mieszkańcy województwa dolnośląskiego, śląskiego oraz łódzkiego. W 2014 r. badani zamieszkujący region województwa lubuskiego, kujawsko-pomorskiego oraz zachodniopomorskiego ujawniają największe poczucie zagrożenia w okolicy miejsca swojego zamieszkania.

Blisko połowa osób, które doświadczyły napadu, bądź osoby im bliskie w ciągu ostatnich 5 lat (z badań w 2002 roku) czuła zagrożenie w okolicy miejsca swojego zamieszkania, tym samym potwierdza to hipotezę na temat poczucia bezpieczeństwa u osób doświadczonych napadem. W 2014 r. tendencja ta się ponawia, jednakże w mniejszym stopniu (1/3 osób, która doświadczyła trudnej sytuacji w przeszłości deklaruje niskie poczucie bezpieczeństwa w okolicy miejsca zamieszkania)³⁰.

Zarówno w 2002 r., jak i w 2014 r. zaufanie do Policji wpływa na poczucie bezpieczeństwa badanych. Respondenci w mniejszym stopniu czują zagrożenie, jeżeli ich poziom zaufania do Policji jest większy³¹.

²⁹ Opracowanie własne, Wykres 3. Poczucie bezpieczeństwa, a region zamieszkania w 2002 roku, Wykres 10. Poczucie bezpieczeństwa, a region zamieszkania w 2014 roku.

³⁰ Opracowanie własne, Wykres 5. Poczucie bezpieczeństwa, a doświadczenie napadu lub innej formy przemocy w ciągu ostatnich 5 lat w 2002 roku, Wykres 12. Poczucie bezpieczeństwa, a doświadczenie napadu w ciągu ostatnich 5 lat w 2014 roku.

³¹ Opracowanie własne, Wykres 6. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do policji w 2002 roku, Wykres 13. Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do policji w 2014 roku.

POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA POLAKÓW W INNYCH BADANIACH

Edycja VIII badań Europejskiego Sondażu Społecznego przeprowadzona w 2016 r. ukaże się w drugiej połowie 2017 r., co umożliwi porównanie wybranych zmiennych na przełomie ostatnich 14 lat (od 2002 r.). Jednakże oprócz badań ESS w Polsce regularnie prowadzone są badania Centrum Badania Opinii Społecznej w zakresie poczucia bezpieczeństwa Polaków. Metodologia CBOS opiera się na prowadzeniu badań sondażowych za pomocą kwestionariusza ankiety na próbie minimum 1000 osób (0,003% populacji). Tematyka jest kierowana obecnymi trendami np. opinie Polaków na temat emigracji oraz zawiera regularne obszary badań, takie jak: poczucie bezpieczeństwa, stosunek do wybranych partii politycznych i polityków³².

Centrum Badania Opinii Społecznej w kwietniu 2016 roku przedstawił komunikat: *Opinia o bezpieczeństwie i zagrożeniu przestępczością*. Badanie zostało przeprowadzone za pomocą wywiadów *face-to-face* oraz poprzez system CAPI (komputerowo) na grupie 1007 dorosłych Polaków. Zgodnie z przeprowadzonymi badaniami Polacy niezmiennie od 10 lat wykazują się dużym poczuciem bezpieczeństwa w swoim kraju (ponad $\frac{3}{4}$ badanych). Mężczyźni częściej pozytywnie oceniali swoje poczucie bezpieczeństwa (83%) niż kobiety (76%)³³.

Podobnie w przypadku Europejskiego Sondażu Społecznego w *Opinii o bezpieczeństwie i zagrożeniu przestępczością* badani podjęli się tematu poczucia bezpieczeństwa w okolicy miejsca swojego zamieszkania. Ankietowani w 2016 r., aż w 95% wskazywali na wysokie poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania. Prawie połowa respondentów (49%) nie czuła zagrożenia napadem lub innym aktem przestępstwa, jednocześnie blisko połowa (44%) w umiarkowanym stopniu obawiała się niebezpieczeństwa. Lęk przed zagrożeniem ze strony innych osób częściej deklarowany był przez kobiety.

Na przestrzeni lat zmniejszyła się liczba przestępstw wobec respondentów (28%). Najczęstszymi formami sytuacji zagrożenia ze strony innych osób były: kradzieże (12%), włamanie do domu (7%), pobicie (3%), napad rabunkowy (2%)³⁴.

We wrześniu 2016 roku przeprowadzone zostało badanie CBOS dotyczące opinii Polaków na temat działalności Policji. Grupa badanych obejmowała 981 osób dorosłych. Analiza badań wykazała, że $\frac{3}{4}$ Polaków dobrze ocenia Policję, krytycznie odnosi się do niej mniej niż $\frac{1}{5}$ badanych (17%)³⁵.

Analiza najnowszych badań CBOS na temat poczucia bezpieczeństwa Polaków pokazuje tendencję wzrostową w porównaniu z poprzednimi latami. Badanie zostało przeprowadzone od 30 marca 2017 do 6 kwietnia 2017 r., próba badawcza wynosiła 1075 osób. Podobnie jak w poprzednich latach do zgromadzenia danych użyto metody wywiadów

³² http://www.cbos.pl/PL/badania/metody_realizacji.php (10.08.2017)

³³ http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_061_16.PDF (10.08.2017)

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/132403,Blisko-trzy-czwarte-Polakow-dobrze-ocenia-swoja-policje.html> (11.08.2017)

bezpośrednich oraz metodę CAPI. Polacy czują się w Polsce coraz bezpieczniej (89%), natomiast poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania ma stałą, wysoką tendencję (95%). Ponad połowa badanych (60%) nie czuje zagrożenia przestępczością. Podobnie jak przed rokiem częściej obawiają się niebezpieczeństwa kobiety³⁶.

W stosunku do 2016 roku badani częściej deklaruowali doświadczenie przestępstwa: kradzieży (14%), włamania do domu (7%), pobicia (3%), napadu rabunkowego (2%). Zgodnie z przeprowadzonymi badaniami poczucie bezpieczeństwa jest mniejsze wśród osób, które doświadczyły zagrożenia w przeciągu ostatnich 5 lat³⁷.

PODSUMOWANIE

Badania przeprowadzone przez ESS w 2002 i 2014 roku ukazują pozytywną tendencję wzrostu poczucia bezpieczeństwa w Polsce zarówno u mężczyzn, jak i dla kobiet. Podobna opinia Polaków wyłania się z badań CBOS z 2016 i 2017 roku - w coraz mniejszym stopniu badani wykazywali się poczuciem niebezpieczeństwa.

W celu całkowitego zniwelowania lub zmniejszenia poczucia zagrożenia u osób, które doświadczyły przestępstwa należy zwrócić uwagę na zasoby psychologiczne jednostki. Należą do nich cechy osobowości, umiejętności społeczne, obraz siebie³⁸. Za brak poczucia bezpieczeństwa u osób doświadczonych sytuacją zagrożenia odpowiedzialna jest pamięć autobiograficzna. Istnieją różne strategie radzenia sobie ze stresem po urazie, efekt wprowadzenia ich zależy od indywidualnych cech jednostki³⁹.

W podstawowej formie poczucie bezpieczeństwa odnosi się do braku zagrożeń w życiu jednostki np. brak wojny, epidemii itd. Jednostka określa swoje poczucie bezpieczeństwa pod wpływem zewnętrznych doświadczeń, uczymy się tego, co stanowi zagrożenie i powielamy utarte w kulturze lęki. Zjawisko bezpieczeństwa jednostki jest subiektywne: ukierunkowane jest na jej relację wobec otaczającego ją świata. Zaufanie jest czynnikiem bezpieczeństwa społecznego, które opiera się na tle historycznym. Społeczeństwo, które ma w swoich doświadczeniach wojny, kataklizmy, epidemie może odnosić się do poczucia bezpieczeństwa z większym dystansem, pesymizmem. Kultura zaufania wzmacnia współdziałanie społeczeństwa, aktywność, a tym samym niweluje poczucie zagrożenia jednostek⁴⁰. Brak zaufania jest nietypowym sposobem na ochronę przed zagrożeniami. Osoby, które podejrzewają o niewłaściwe intencje innych ludzi

³⁶ http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_048_17.PDF (11.08.2017)

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ M. Piątek, *Znaczenie zasobów psychologicznych w sytuacji zagrożenia wynikającego z relacji społecznych* [w] P. Maciaszczyk, S. Mazur, *Bezpieczeństwo w świetle uwarunkowań polityki społecznej*, Tarnobrzeg 2015, s. 108-110.

³⁹ *Vide* B. Hołtys, *Bezpieczeństwo jednostki społeczeństwa i gatunku ludzkiego – Bezpieczeństwo jednostki*, Tom 2, Warszawa 2014, s. 180-206.

⁴⁰ P. Szulich, *Kultura zaufania a bezpieczeństwo społeczne* [w] Maciaszczyk P., Mazur S., *Bezpieczeństwo w świetle uwarunkowań polityki społecznej*, Tarnobrzeg 2015, s. 141-149.

podejmują mniej ryzykownych zachowań, są bardziej czujni⁴¹. Zgodnie z przedstawionymi badaniami ESS zaufanie do innych osób wpływa na poczucie bezpieczeństwa respondentów, co potwierdza założoną przez autora artykułu hipotezę⁴².

Współpraca Policji ze społeczeństwem odgrywa ważną rolę w zapobieganiu przestępczości, a tym samym wzmacnia poczucie bezpieczeństwa. Policja ma za zadanie nie tylko chronić społeczeństwo, ale również inicjować działalność społeczną, dzięki której wzmacnia się pozycja i szacunek wobec tej instytucji⁴³.

Analiza niniejszego opracowania wskazuje, że wartym uwagi jest skupienie się na wpływie regionu na poczucie bezpieczeństwa ze względu na wysoki wskaźnik poczucia zagrożenia w poszczególnych województwach oraz możliwość wdrożenia zmian regionalnych w celu poprawy jakości życia mieszkańców.

BIBLIOGRAFIA

- Brzeziński Jerzy. 2004. *Metodologia badań psychologicznych*. Warszawa. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Czupryński Andrzej, 2015. *Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym*. [w] Czupryński Andrzej, Wiśniewski Bernard, Zboina Jacek, *Bezpieczeństwo Teoria – Badania – Praktyka*. Józefów. Wydawnictwo CNBOP-PIB.
- Hołtys Brunon, 2014. *Bezpieczeństwo jednostki społeczeństwa i gatunku ludzkiego – Bezpieczeństwo jednostki*. Tom 2. Warszawa. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hołtys Brunon, 2017. *Bezpieczeństwo programy promocji*. Tom 5. Warszawa. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Piątek Monika, 2015. *Znaczenie zasobów psychologicznych w sytuacji zagrożenia wynikającego z relacji społecznych* [w] Maciaszczyk P., Mazur S., *Bezpieczeństwo w świetle uwarunkowań polityki społecznej*, Tarnobrzeg, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego.
- Pilch Tadeusz, Baumann Teresa. 2001. *Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa. Wydawnictwo Akademickie ŻAK.
- Szulich Piotr, 2015. *Kultura zaufania a bezpieczeństwo społeczne*. [w] Maciaszczyk Paweł, Mazur Sławomir, *Bezpieczeństwo w świetle uwarunkowań polityki społecznej*. Tarnobrzeg, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego.
- Wadeley Alison, Brich Ann., Malim Tony. 2000. *Wprowadzenie do psychologii*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.

⁴¹ B. Hołtys, *Bezpieczeństwo jednostki społeczeństwa i gatunku ludzkiego – Bezpieczeństwo jednostki*, Tom 2, Warszawa 2014, s. 482.

⁴² Opracowanie własne, Wykres 7. *Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do innych ludzi w 2002 roku*, Wykres 14. *Poczucie bezpieczeństwa, a zaufanie do innych ludzi w 2014 roku*.

⁴³ B. Hołtys, *Bezpieczeństwo programy promocji*, Tom 5, Warszawa 2017, s. 450.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

Metodologia European Social Survey <http://www.europeansocialsurvey.org/methodology/>.

Metodologia CBOS http://www.cbos.pl/PL/badania/metody_realizacji.php.

Komunikat CBOS *Opinia o bezpieczeństwie i zagrożeniu przestępczością* 2016
http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_061_16.PDF.

Komunikat CBOS *Opinii o bezpieczeństwie i zagrożeniu przestępczością* 2017
http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_048_17.PDF.

Komunikat Policji <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/132403,Blisko-trzy-czwarte-Polakow-dobrze-ocenia-swoja-policje.html>.